

SOTSIAALMINISTEERIUM

KINNITATUD
sotsiaalkaitseministri
käskkirjaga nr ...
"..."
Lisa ..

PROGRAMM

Vanemaealised

2025-2028

Sissejuhatus

Heaolu tulemusvaldkonna vanemaealiste programm on koostatud heaolu arengukava 2023–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks, tagades vanemaealistele võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks ja toetades nende majanduslikku toimetulekut. Programm keskendub vanemaealiste heaoluga seotud küsimustele ja seab eesmärgiks, et vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud kõigiga võrdsed võimalused ja nad tulevad majanduslikult hästi toime. Programm aitab saavutada heaolu arengukava 2023–2030 alaeesmärki nr 3.

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2023–2030 (HEA)
Programmi nimi	Vanemaealiste programm
Programmi eesmärk	Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad
Elluviimise periood	2025–2028
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Programm panustab oma tegevustega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis seatud eesmärkide ja ülesannete täitmisele ning riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ vajalikesse muutustesse „Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika kestliku rahvastiku ja heaolu tagamiseks“ ja „Uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi“. Samuti aitab programm kaasa „Eesti 2035“ mõõdikutega „Tajutud riskid“, „Osalemine tööhõives, kultuurielus, spordis ja vabatahtlikus töös“, „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“ ja „Püsiva suhtelise vaesuse määr“ 2035. aastaks seatud eesmärkide saavutamisele.

Programm panustab ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamisesse:

Vanemaealiste programmi elluviimiseks kasutatakse järgmisi välisvahendite meetmeid:

- 21.4.2.1. Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine (Euroopa Sotsiaalfond+);
- 21.4.3.3. Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piiriülest liikumist arvestava sotsiandlustussüsteemi kujundamine (Euroopa Sotsiaalfond+);
- 21.4.9.1. Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine (Euroopa Sotsiaalfond+).

Programmi tegevuste struktuuris ei ole võrreldes varasema programmiga (2024–2027) muudatusi tehtud.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Vanemaealiste programmi eesmärk

Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaelu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad.

Mõõdik	Tegelik	Sihttase			
	2023	2025	2026	2027	2028
Aktiivsena vananemise indeks <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	37,9 (2018)	40,9	41,3	41,7	42,2

Programmi rahastamiskava

Programmi rahastamiskava (tuhandetes eurodes)	Eelarve		Eelarve prognoos		
	2024	2025	2026	2027	2028
Programmi kulud	3 538 605	3 839 395	4 121 545	4 435 805	4 731 919
Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad	3 538 605	3 839 395	4 121 545	4 435 805	4 731 919
Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine	693	1 167	1 174	1 509	901
Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine	3 537 913	3 838 227	4 120 371	4 434 296	4 731 018

Hetkeolukorra analüüs

Rahvastiku vananemisest tulenevalt on sotsiaalvaldkonna suurimad väljakutsed pensionide tagamiseks täiendavate vahendite leidmine, aktiivsena ja tervena vananemise toetamine ning abituse ja abivajaduse tekkimise ennetamine. Statistikaameti andmetel on pikaajalise haiguse olemasolu 65-aastaste ja vanemate seas vähenenud 77,8%-lt 2019. aastal 76,8%-le 2023. aastal. Samuti on 65-aastaste ja vanemate elanike seas suurenenud nende osatähtsus, kes hindavad oma tervises seisundit halvaks või väga halvaks (27,6%-lt 2020. a 30,9%-le 2023. a) ning lisaks hindab endiselt üle poole (2023. a 59,3%) 65-aastastest ja vanematest inimestest, et nende igapäevaelutegevused on tervisest tingituna suurel või mõningal määral piiratud. Vananemisega ja vanusesõbraliku lähenemisviisiga on vaja arvestada kõigis riigi poliitikavaldkondades.

Vanemaealiste heaolu puudutavad probleemid ei ole valdkondadeülesest poliitikameetmetesse integreeritud. Jätkuvalt nähakse vanemaealisi pigem sotsiaal- ja tervisevaldkonna sihtrühmana. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemist saab toetada vanusesõbralike poliitikameetmetega, mis arvestavad vanemaealiste vajadusi igas eluvaldkonnas. Vanemaealisi on vaja enam kaasata poliitika kujundamisse ning neile on vaja anda võimalus rääkida kaasa vanemaealiste eluolu puudutavates otsustes. Kohaliku elu kujundamisel tuleb arvestada vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtetega ning luua võimalusi aktiveerivateks tegevusteks (nt vabatahtlikuks tööks). Võrreldes Euroopa eakaaslastega on vanemaealised ühiskonda oluliselt vähem kaasatud, sealhulgas osalevad vähem vabatahtlikus tegevuses ja poliitikas ning tegelevad vähem hobidega. Vanemaealisi kaasavad esinduskogud ei ole levinud ning ka vabatahtlik tegevus saab alles hoogu.

Kuigi vanemaealiste (65–74-aastased) tööhõive Eestis on Euroopa Liidu suurim ehk selles vanuses töötas 2023. aastal 28,4% pensionäridest¹, on vanemaealiste vaesusrisk võrreldes ülejäänud elanikkonnaga suurem.

¹ Vanuserühmas 65–74 oli hõivatuid 42 tuhat inimest.

59,3%

Eesti 65+ elanikest tundis 2023. aastal, et nende igapäevaelutegevused on tervisest tingituna mingil määral piiratud.

47%

Eesti 65+ elanikest elas 2023. aastal suhtelises vaesuses või sotsiaalses tõrjutuses.

Eurostati andmetel elas 2023. aastal suhtelises vaesuses või sotsiaalses tõrjutuses² 47% Eesti 65-aastastest ja vanematest elanikest ning sellest peamise osa moodustavad need, kes elavad suhtelises vaesuses. Statistikaameti andmetel elas 2023. aastal³ suhtelises vaesuses 39,4% Eesti 65-aastastest ja vanematest elanikest ning võrreldes eelneva aastaga vaesuses elavate vanemaealiste osatähtsus taas vähenes. See on selgitatav sellega, et 2023. aastal kasvas ekvivalentnetosissetulek 8%, kuid pensionid kasvasid üldise sissetulekute kasv juures enam (pensionite kasv 15,6%) Eriti raskes majanduslikus olukorras on üksi elavad pensionärid ja vanemaealised puudega inimesed. 2023. aastal elas Statistikaameti andmetel 71% üksi elavatest 65-aastastest ja vanematest inimestest suhtelises vaesuses, mida on 8 protsendipunkti võrra vähem kui aasta varem.

Nii demograafiast kui ka mittetraditsiooniliste töövormide järjest laialdasemast kasutamisest tuleneva maksumaksjate vähenemise ja II pensionisambasse pensioniks kogutu enne pensioniiga ärakasutamise tõttu on keskmise pensioni ja keskmise palga suhe tulevikus veelgi vähenemas. Samuti töötab järjest enam inimesi osaliselt välisriikides, mis omakorda vähendab maksumaksjaid ja pensioniõigusi Eestis.

Vanemisega seotud hoiakud mõjutavad vanemaealiste elukvaliteeti ja heaolu – vanemaealiste ühekülgne kujutamine soodustab vanuseliste eelarvamuste ja stereotüüpide teket. Vanuselist diskrimineerimist tajutakse ja kogetakse enim töösuhetes. Vanemaealised on haavatavad ka väärkohtlemise, hülgamise ja hooletusse jätmise ning väarikuse ja lugupidamise kaotuse suhtes. Vanemaealiste vastu suunatud vägivalda peamised põhjused on lähedaste sotsiaalsed ja vaimse tervise probleemid. On alust eeldada, et vanemaealiste depressioon on aladiagnoositud ja -ravitud, kuid juba diagnoositud kõrge depressiivsuse tase näitab, et vaimsele tervisele on vaja senisest enam tähelepanu pöörata.

Järgneva nelja aasta olulised tegevused

- Viiakse ellu pensionipõlve rahalist turvatunnet suurendav **pensionitarkuse teenus**. Eesmärk on kujundada Sotsiaalministeeriumi pensionitarkuse teenus riiklikul tasandil usaldusväärseks kolme pensionisamba üleseks infoallikaks, mis võimaldab kallutamata pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid, et saavutada pensionipõlveks rahaline turvatunne.
- Analüüsitakse võimalusi **muuta I samba pensionid solidaarsemaks**. Eesmärk on soodustada pensionisüsteemi arenemist võrdsemate pensionide poole ja parandada inimeste vanaduspensioniea rahalist hakkamasaamist.
- Analüüsitakse võimalusi **tõsta miinimumpensioni**, et tagada inimestele parem sotsiaalne kaitse. Miinimumpensioni adekvaatsemaks muutmine on oluline ka selleks, et vastata rahvusvahelistele miinimumpensionidele kehtestatud nõuetele.
- Keskmise vanaduspensioni asendusmäära eesmärgi saavutamiseks teadvustatakse **tööandjapensioni** rolli olulisust.
- Pensioni tõrgeteta väljamaksete tagamiseks on vaja **tuua pensioniteenus uuele platvormile SKAIS2**. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusena ei ole võimalik teha õigeaegseid pensionide väljamakseid.

² Eurostat avaldab vaesuse andmed uuringuaasta järgi ehk 2023. aasta suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse näitaja hõlmab 2022. aasta sissetulekul põhinevat suhtelise vaesuse näitajat. Eesti Statistikaamet avaldab vaesuse näitajad sissetulekuaasta järgi.

³ Sissetulekuaasta, uuringuaasta on 2023.

- Vanemaealiste rolli väärtustamiseks ja positiivsete hoiakute muutmiseks ühiskonnas, sealhulgas vanemaealiste töötajate suhtes, toetatakse meetmeid, mis loovad võimalused vanemaealiste kaasamiseks ja ühiskonna- ja tööelus aktiivsemaks osalemiseks ning sotsiaalpartnerite võimekuse suurendamiseks. Aktiivsed, sealhulgas majanduslikult aktiivsed vanemaealised on ühiskonna tegemistesse rohkem kaasatud ja nad tulevad igapäevaelus paremini toime.

Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad

Meetme eesmärk: vanemaealiste võimalused ühiskonnas osaleda ja majanduslikult toime tulla on paranenud.

Meede koosneb kahest tegevusest. Tegevuse „Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine“ alla on koondatud teenused, mis soodustavad vanemaealisi väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas. Tegevus „Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine“ hõlmab kõiki teenuseid, mis toetavad inimeste majanduslikku toimetulekut ja pensionisüsteemi jätkusuutlikkust.

Möödik	Tegelik	Sihttase			
	2023	2025	2026	2027	2028
50–74-aastaste tööhõive määr, % <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	60,7%	57,3%	57,4%	57,5%	58,1%
65-aastaste ja vanemate suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse määr, % <i>Allikas: Eurostat (EU-SILC)</i>	47,0%	35,9%	35,9%	34,0%	32,1%

Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Tegevuse eesmärk: vanemaealiste ühiskonnaelus osalemine on paranenud ja nad on õigel ajal toetatud.

Tegevuse raames on eesmärk soodustada vanemaealisi väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas, vähendada vanusega seotud eelarvamusi ja diskrimineerimist, suurendada tööandjate teadlikkust ja panustada sotsiaalpartnerite hoiakute muutmisse.

Strateegilise partnerluse kaudu võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ja nende võrgustikke, toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuse juurde ja edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist, toetades seeläbi vanemaealiste kaasamist poliitikakujundamisse.

Tegevus sisaldab ka võimaluste loomist aktiveerivateks tegevusteks, sealhulgas vabatahtlikuks tööks. See võimaldab vanemaealistel püsida aktiivsena ja osaleda kogukondlikes tegevustes, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist.

Perioodil 2025–2028 on kavas:

- Viiakse ellu vanemaealisi inimesi väärtustavate hoiakute muutmist toetavaid meetmeid, mis hõlmavad:
 - vanemaealiste elanike endi hoiakuid, mis määravad ja mõjutavad nende elukvaliteeti ja toimetulekut;
 - institutsionaalsete gruppide (sh tööandjad) suhtumist;
 - ühiskonna ja kogukonna väärtushinnanguid tervikuna.

Oluline on tegeleda vanemaealiste negatiivse kuvandi muutmisega, muu hulgas teavitustegevuste kaudu.

- Võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ning toetatakse nende esinduskogude loomist kohalike omavalitsuste juurde, edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtteid, toetades vanemaealiste kaasamist poliitikakujundamisse strateegilise partnerluse kaudu.

Möödik	Tegelik	Sihttase			
	2023	2025	2026	2027	2028
Aktiivsena vananemise indeksi alavaldkond „ühiskondlik aktiivsus“ <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	14,3 (2018)	15,3	15,4	15,6	15,7
Aktiivsena vananemise indeksi alavaldkond „sotsiaalne aktiivsus ja soodustav keskkond“ <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	53,2 (2018)	59,1	60,0	61,0	61,9

Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Tegevuse eesmärk: tagada inimestele hüvitiste, toetuste ja nõustamisega rahaline heaolu ja kindlustada pensionisüsteemi jätkusuutlikkus.

Tegevuse raames maksab Sotsiaalkindlustusamet riiklikku vanaduspensionile, mis on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mida mõjutab inimese varasem panustamine pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspensionile saamiseks peab olema jõudnud vanaduspensionieas ja täidetud vajalik pensionistaaž. 01.01.2017 hakkas vanaduspensioniga järk-järgult kasvama ning jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniga keskmisest eeldatavast elueast.

Tegevuse raames maksab Sotsiaalkindlustusamet veel riiklikku toitjakaotuspensionile ja riiklikku töövõimetuspensionile. Toetustena makstakse üksi elava pensionäri toetust, represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetust, olümpiavõitja toetust ja sotsiaaltoetust välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule ning tema abikaasale, lastele ja vanematele (enne 01.01.2024 riiki saabujatele).

Vanemaealiste inimeste heaolu tagamiseks ja võimaliku absoluutse vaesuse riski vähendamiseks prognoositakse 44-aastase staažiga vanaduspensioniks alates 2025. aasta 1. aprillist 826 eurot (01.04.2024 – 774 eurot), kasv 52 eurot.

Üksi elava pensionäri toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada vaesusriski. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine vanaduspension (2024. a alla 853 euro). 2025. aastal on üksi elava pensionäri toetuse suurus 200 eurot. Riigieelarve revisjoni käigus otsustati, et alates 2025. aastast ei arvata ööpäevaringse hooldusteenuse saajaid üksi elava pensionäri toetuse saajate hulka. Muudatus puudutab väljaspool kodu osutatavat ööpäevaringset üldhooldusteenust, ööpäevaringset erihooldusteenust ja kogukonnas elamise teenust saavaid inimesi.

Represseeritute ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetuse suurus on 292 eurot.

Tegevus hõlmab ka pensionipoliitika väljatöötamise ja rakendamisega seotud tegevusi, sealhulgas inimeste pensioniteadlikkuse suurendamist pensionitarkuse teenuse kaudu.

Perioodil 2025–2028 on kavas:

- Arendatakse pensionitarkuse teenust ja teavitatakse elanikkonda erinevate teavituskanalite kaudu. 2024. aasta pensionitarkuse uuringule tuginedes kaasajastatakse pensionitarkuse teenust, luuakse pensioni sündmusteenus ja muudetakse kolme pensionisamba kalkulaator kasutajasõbralikumaks. 2025. aastal valmib andmevahetusega sündmusteenus. Alates 2026. aastast hoitakse sündmusteenus adekvaatsena eesti.ee keskkonnas.
- Analüüsitakse I samba pensionide solidaarsemaks muutmise võimalusi Eesti majandustingimustes. Detailsemalt käsitletakse pensionisüsteemi ressurside ümberjagamise võimalusi, et suurendada inimeste finantsilist võimekust vanaduspensionieas.
- Analüüsitakse miinimumpensioni tõstmise võimalusi, et tagada inimestele sotsiaalne kaitse. Miinimumpensioni adekvaatsemaks muutmine on oluline, et vastata rahvusvahelistele miinimumpensionidele kehtestatud nõuetele.
- Tööandjapensioni rolli suurendamiseks kohandatakse õigusruumi ning avalikkust teavitatakse tööandjapensioni võimalustest.
- Pensioniteenus tuuakse uuele infosüsteemi platvormile SKAIS2, et tagada pensioni tõrgeteta väljamaksed. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusena ei ole võimalik teha õigeaegseid pensionide väljamakseid.
- Edendatakse rahvusvahelist koostööd. Kavas on sõlmida sotsiaalkindlustusleping Eesti ja USA vahel ning tõhustada andmevahetust Eesti ja Soome vahel.

Möödik		Tegelik	Sihttase			
		2023	2025	2026	2027	2028
Vanaduspensioni teoreetiline netoasendumäär; mediaanpensioni suhe mediaanpalka* <i>Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>	Neto-asendumäär	47%	≥ 44%	≥ 44%	≥ 44%	≥ 44%
	Mediaan	56%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%
Rahvapensionimäära suhe arvestuslikku elatusmiinimumi <i>Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet; Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>		0,99	>1,0	>1,0	>1,0	>1,0

* 40-aastase staažiga mediaanpalka saanud inimese I ja II samba netopension netomediaanpalgast

Programmi juhtimiskorraldus

Vanemaealiste programmi on Sotsiaalministeerium teinud koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas heaolu arengukava 2023–2030, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ eesmärgid. Programmi kinnitab sotsiaalkaitseminister pärast 2025. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Sotsiaalministeeriumi veebilehel.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärgid aitavad toetada tulemusvaldkonna „Heaolu“ teised programmid (Sotsiaalministeeriumi „Sotsiaalhoolekandeprogramm“, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi ühisprogramm „Tööturuprogramm“ ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi „Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste programm“). Teistest tulemusvaldkondadest toetavad programmi eesmärgid enim tulemusvaldkonna „Tervis“ Sotsiaalministeeriumi programmid „Tervist toetavad valikud“, „Tervist toetav keskkond“ ja „Inimkeskne tervishoid“.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Sotsiaalministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru heaolu arengukava 2023–2030 juhtkomisjonile ja tulemusvaldkonna iga-aastases aruandes. Juhtkomisjoni on kaasatud valdkonna peamised koostööpartnerid. Juhtkomisjoni ülesanded, liikmed ja koosolekute protokollid ning tulemusvaldkonna „Heaolu“ iga-aastased tulemusaruanded on avalikustatud Sotsiaalministeeriumi veebilehel.

Programmi teenuste kirjeldus

Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdset koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad

Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Hoiakute muutmine vanemaealistesse elanikesse

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 404)

Teenuse eesmärk on soodustada vanemaealisi väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas, sealhulgas vanemaealiste elanike endi hoiakuid, institutsionaalsete gruppide (sh tööandjad) suhtumist ning ühiskonna ja kogukonna väärtushinnanguid tervikuna. Muu hulgas on kavas suurendada tööandjate teadlikkust ja sotsiaalpartnerite võimekust, muutes nende hoiakuid vanemaealiste töötajate suhtes koolitus- ja teavitustegevuste kaudu. Vanusesurvevastase teavitusega suurendatakse ühiskonnas sallivust ning suunatakse tööandjaid ja töötajaid nägema vanemaealist töötajat kui konkurentsivõimelist ja võrdset partnerit.

Tegevust rahastatakse välisvahenditest (ESF+ TAT „Vanemaealisi väärtustavate hoiakute kujundamine ja aktiivsena vananemise toetamine“).

Vanemaealiste poliitikakujundamisse kaasamine

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 414)

Teenuse eesmärk on kaasata vanemaealisi poliitikakujundamisse strateegilise partnerluse kaudu. Selleks võimendatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ja nende võrgustikke ning toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuste juurde. Lisaks edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist. Muu hulgas töötatakse välja vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted ning kaasatakse vanemaealisi enam poliitikakujundamisse.

Võimaluste loomine aktiveerivateks tegevusteks

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 412)

Vanemaealiste (sh äsja tööhõivest lahkunud inimeste) sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks luuakse võimalused aktiveerivateks tegevusteks, sealhulgas vabatahtlikuks tööks. See võimaldab vanemaealistel püsida aktiivsena ja osaleda kogukondlikes tegevustes, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist.

Tegevust rahastatakse välisvahenditest (ESF+ TAT „Pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine“).

Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 57)

Teenuse sisuks on pensionipoliitika väljatöötamine ja ellurakendamine eesmärgiga tagada nii praegustele kui ka tulevastele pensionäridele piisava suurusega asendussissetulek. Selleks analüüsitakse koos Rahandusministeeriumiga järjepidevalt Eesti pensionisüsteemi ning analüüsi põhjal tehakse ettepanekud pensionisüsteemi muutmiseks. Pensionisüsteem peab tagama nii adekvaatse minimaalse sissetuleku kui ka rahuldava töise sissetuleku asenduse, sealhulgas üksi elavatele inimestele. Uute töövormide kasutuselevõtmise ja II pensionisamba vabatahtlikuks muutmise tõttu otsitakse võimalusi, et tuua pensionisüsteemi täiendavaid vahendeid, arendades muu hulgas kogumispensionil põhinevaid pensioniskeeme ja tööandjapensioni. Piiriülel töötamisel kogutud pensioniõiguste säilimiseks sõlmatakse Euroopa Liidu väliste riikidega kahepoolsed sotsiaalkindlustuslepingud.

Pensionisüsteemi arendamise kõrval on oluline suurendada inimeste pensioniteadlikkust. Selleks pakub Sotsiaalministeerium pensionitarkuse teenust, mille eesmärk on suurendada kallutamata, lihtsa ja selge pensioniinfo kättesaadavuse kaudu kõigi täiskasvanud inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid, et saavutada pensionipõlveks piisav rahaline turvatunne. Teenust rahastatakse välisvahenditest (ESF+ TAT „Eesti inimeste pensionialase teadlikkuse suurendamine“).

Riiklik vanaduspension

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 302)

Pension on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mis sõltub tema varasemast panustamisest pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspensioni saamiseks peab inimene olema jõudnud vanaduspensioniiikka ja tal peab olema täidetud vajalik pensionistaaž. Vanaduspensioniga kasvab vastavalt sünniaastale ning jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniga keskmisest eeldatavast elueast. Pensionil on palju sihtrühmi ja mitu alaliiki, mis võimaldavad inimestel suunduda pensionile ka paindlikel tingimustel.

Riikliku vanaduspensioni kogumisosa

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 306)

Rahvastiku vananemise mõjudega tegelemiseks loodi 2002. aastal riikliku vanaduspensioni kogumisosa ehk kohustuslik kogumispension. Inimene, kes on liitunud kohustusliku kogumispensioniga ja kelle eest makstakse Eestis sotsiaalmaksu, teeb sissemaksid kohustuslikku pensionifondi. Tema sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa jaguneb kaheks – 16% eest omandab ta jooksvalt rahastatava riikliku pensioni õigusi ja 4% kantakse kohustuslikku pensionifondi. Pensionile minnes koosneb riiklik vanaduspension samuti kahest osast – jooksvalt rahastatavast riiklikust vanaduspensionist (I samm) ja riikliku vanaduspensioni kogumisosast (II samm). Viimati nimetatud sõltub kohustuslikku pensionifondi kogutud summa suurusel ja inimese vanusest pensionile minekul.

Riiklik töövõimetuspension

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 237)

Töövõimetuspensioni regulatsioon kaotas riikliku pensionikindlustuse seaduses kehtivuse 01.06.2016. Alates 01.06.2016 hindab töövõimet ja maksab töövõimetoetust Eesti Töötukassa. Sotsiaalkindlustusamet määrab ja maksab töövõimetuspensioni nendele inimestele, kellel on õigus töövõimetuspensionile Eesti Vabariigi poolt sõlmitud kahepoolse välislepingu alusel. Neile kohaldatakse enne 2016. aasta 1. juulit kehtinud töövõimetuspensioni regulatsiooni ja seda kuni välislepingu muutmiseni. Samuti makstakse töövõimetuspensioni inimestele, kellel on tuvastatud püsiv töövõimetus kaitseväeteenistuse seaduse alusel.

Riiklik toitjakaotuspension

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 238)

Toitjakaotuspensionile on õigus toitja surma korral tema ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetel. Lapsel, vanemal või lesele määratakse pension sõltumata sellest, kas ta oli toitja ülalpidamisel või mitte. Õiguse riiklikule toitjakaotuspensionile sätestab riikliku pensionikindlustuse seadus. Lapsel on õigus toitjakaotuspensionile kuni 18-aastaseks saamiseni, õppimise korral kuni 24-aastaseks saamiseni. Lesel on õigus toitjakaotuspensionile üksnes siis, kui ta ei tööta ja kasvatab toitja kuni 3-aastast last, samuti raseduse ajal ja juhul, kui lesk on püsivalt töövõimetu või pensionieas.

Üksi elava pensionäri toetus

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 189)

Üksi elava pensionäri toetust makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 139¹ alusel. Toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada tema vaesusriski. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine pension (2024. a alla 853 euro). 2025. aastal on toetuse suurus 200 eurot. Toetuse maksmise määr ja toetuse suurus kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 186)

Represseeritu toetuse maksmise aluseks on okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seadus. Toetust on õigus saada represseeritu tunnistuse omanikul. Toetust makstakse üks kord aastas ja toetuse suurus on 292 eurot. Toetust tuumakatastroofi tagajärgede likvideerijatele makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140¹ alusel. Toetust makstakse üks kord aastas ja toetuse suurus on 292 eurot.

Olümpiavõitja toetus

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 191)

Olümpiavõitja riiklikku toetust makstakse spordi-seaduse alusel. Toetust makstakse olümpiavõitjale vanuse (kümme aastat enne vanaduspensioniga) või osalise või puuduva töövõime alusel. Toetuse suuruse aluseks on Statistikaameti avaldatud eelmise kalendriaasta kolmanda kvartali keskmine brutokuupalk. Toetust makstakse igal kuul.

Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1)

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 297)

Sotsiaaltoetust makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140 alusel. Toetusele tekib õigus vanaduspensioniiikka jõudnud isikul. Toetust makstakse igal kuul ja toetuse suuruseks on rahvapensioni määr. Rahvapensioni määra indekseeritakse igal aastal 1. aprillil. Toetuse saajad on ravikindlustatud. Toetust makstakse enne 01.01.2024 Eestisse saabunutele.

Tõend A1 väljastatakse inimestele, kes viibivad lähetuses välisriigis või töötavad mitmes riigis. Seda võivad taotleda nii tööandja, töötaja kui ka ametnik. Tõendiga määratakse kindlaks isiku kindlustajariik. Tõendi väljastab riik, mille sotsiaalkindlustuse õigusakte kohaldatakse ja sellega tõendab lähetuses viibiv või mitmes riigis töötav isik vastu võtva riigi ametkonnale, et tema suhtes ei kohaldata ühegi teise tema tööga seotud riigi sotsiaalkindlustuse õigusakte. Hiljem kasutatakse sotsiaalmaksu infot pensioni maksmise alusena.

LISA 2

Teenuste rahastamise kava

* Teenuste eelarved on indikatiivsed ning on kajastatud täiendava info andmiseks.

Programmi teenuste rahastamise kava	Eelarve			
	2025	2026	2027	2028
Programmi kulud	3 839 394 535	4 121 544 780	4 435 804 706	4 731 919 253
Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad	3 839 394 535	4 121 544 780	4 435 804 706	4 731 919 253
Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine	1 167 138	1 174 193	1 508 526	900 968
Hoiakute muutmine vanemaealistesse elanikesse	29 455	33 710	36 075	39 783
Vanemaealiste poliitikakujundamisse kaasamine	908 227	906 774	836 376	821 402
Võimaluste loomine aktiveerivateks tegevusteks	229 455	233 710	636 075	39 783
Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine	3 838 227 398	4 120 370 587	4 434 296 180	4 731 018 285
Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	1 828 316	1 619 468	1 584 118	1 303 753
Riiklik vanaduspension	3 215 074 943	3 455 873 113	3 723 812 671	3 984 660 227
Riikliku vanaduspensioni kogumisosa	568 750 000	611 350 000	655 350 000	689 650 000
Riiklik töövõimetuspension	6 883 861	7 008 415	6 977 177	6 942 127
Riiklik toitjakaotuspension	22 011 423	23 178 702	24 267 001	25 264 515
Üksi elava pensionäri toetus	17 930 330	18 596 529	19 635 771	20 594 735
Represseritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus	2 091 033	1 979 487	1 877 022	1 781 003
Olümpiavõitja toetus	262 374	302 321	315 826	330 091
Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1)	3 395 118	462 553	476 593	491 835